

EL PROFESSORAT D'EGB A CATALUNYA L'ANY 1990: UNA ESTIMACIÓ

J. Martín-Moreno – A. Zaragoza

Aquestes pàgines que aquí presentem intenten analitzar l'evolució futura de professors i alumnes d'Ensenyament General Bàsic a Catalunya, amb l'objecte de poder establir quina serà l'oferta de professors el 1990.

La primera cosa que hem d'examinar és l'evolució de la població de 6 a 14 anys el 1970 i 1975 (anys en què només hi ha dades per edat) i projectar aquesta població fins 1990. Partim del supòsit que a nivell d'EGB la totalitat de la població de 6 a 14 anys estarà escolaritzada el 1990.

Si tenim en compte que a Catalunya s'observa un descens de natalitat i alhora es dona un estancament en el procés immigratori, i si partim del supòsit que aquests processos aniran continuant en el futur, l'evolució de la població fins 1990 serà la següent:

POBLACIÓ REAL I PROJECTADA EN CADA EDAT, A CATALUNYA

Edat	Real		Projectada		
	1970(a)	1975(b)	1980(c)	1985(c)	1990(c)
6 anys	91.942	97.935	102.190	103.412	132.229
7 "	87.583	95.909	100.103	101.320	129.485
8 "	85.885	98.446	102.738	103.970	132.947
9 "	81.638	96.916	101.140	102.358	130.783
10 "	84.658	96.653	106.001	113.200	110.375
11 "	82.354	97.084	106.447	113.682	110.848
12 "	81.297	92.259	101.167	108.035	105.350
13 "	79.742	91.178	99.910	106.670	104.047
14 "	75.215	88.352	96.804	103.361	100.818
Total	750.314	854.732	916.500	956.008	1.056.882

Fonts: (a) INE, *Censo de la población de España 1970* (Madrid, 1974).

(b) INE, *Características de la población española deducidas del Padrón Municipal de Habitantes, 1975*, (Madrid, 1979).

(c) INE, *Panorámica Demográfica* (Madrid, 1977).

Observant les dades anteriors podem veure que la població catalana compresa entre els 6 i 14 anys passa de ser 750.314 el 1970 a 1.056.882 el 1990. L'increment anual mitjà en aquest període de 20 anys serà del 2 % anual. Si descomposem el creixement en les

dues dècades que abans hem considerat globalment, observem que en la dècada dels anys 70 el ritme de creixement ha estat major (2,2%) que en la dècada dels anys 80 (1,0%). Indubtablement la baixa natalitat està influïnt en el descens del creixement.

Podem dir sobre això que el 1975 la pràctica totalitat del Cens de nens compresos entre els 6 i 14 anys estava escolaritzat.

Podem veure les dades desagregades per a les quatre províncies catalanes:

Províncies	Població de 6-14 anys el 1975	Població escolaritzada de 6-14 anys el 1975	Taxa d'escolaritat el 1975
Barcelona.	671.658	638.778	95,1
Girona.	61.868	59.295	95,8
Lleida.	49.688	44.478	89,5
Tarragona	71.518	66.188	92,6
Total.	854.732	808.739	94,6

Si partim del fet que el procés d'escolarització és irreversible, no hi ha cap supòsit que ens indiqui que el 1990 la totalitat del cens de nens de 6 a 14 anys no estigui escolaritzat. Les dades anteriors ens mostren que el 1975 la totalitat del Cens que fa referència al grup d'edat que estem considerant està pràcticament escolaritzat. Les diferències existents entre les províncies catalanes són tan insignificants atès l'elevat nivell de les taxes, que es pot dir que aquestes es deuen més a problemes de quantificació que a diferències reals.

Si tenim en compte el que hem dit anteriorment (és a dir, la plena escolarització), podem predir quants alumnes d'EGB tindrà Catalunya el 1990, posat que sabem el nombre de nens de 6 a 14 anys que tindrà el Principat en aquella data: 1.056.882. Les dades desagregades per províncies el 1990 són les següents:

Províncies	Població escolaritzada el 1990
Barcelona.	860.544
Girona.	69.759
Lleida.	50.043
Tarragona.	76.536
Total.	1.056.882

La constant del gran pes de Barcelona continua essent notòria. De qualsevol manera el que aquí ens interessa és que per al total de Catalunya el nombre d'alumnes d'EGB sembla que serà superior al milió de nens. Bé. És correcta aquesta xifra? Podem donar-la com a plausible? Tots els indicis ens diuen que sí. Amb tot mirem de contrastar aquest resultat amb un altre que es deriva d'observar l'evolució del nombre d'alumnes d'EGB des de 1969 a 1977 a cada una de les províncies catalanes i, partint d'aquesta evolució, veure la projecció de la matrícula el 1990. Les dades de l'evolució real són aquestes:

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES D'EGB A CATALUNYA. 1969 - 1977

Anys	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
1969	393.542	45.770	35.945	46.339	521.596
1970	421.437	45.131	36.917	46.868	550.353
1971	448.222	47.925	39.084	50.889	586.070
1972	479.666	51.276	40.829	54.730	626.501
1973	571.477	55.477	43.596	59.672	730.222
1974	626.169	59.498	45.643	64.616	795.926
1975	638.778	59.295	44.478	66.188	808.739
1976	651.795	59.508	43.747	67.919	822.969
1977	659.524	59.979	43.204	69.150	831.857
% Δ 69-73	45,2	21,2	21,3	28,8	40,0
% Δ 73-77	15,4	8,1	-0,8	15,9	13,9

Font: INE, *Estadísticas de la Enseñanza en España* (diversos anys).

Les dades del quadre anterior ens ofereixen les següents característiques:

1r) Si considerem el creixement de la matrícula escolar entre 1969 i 1973, obtenim en aquests 5 anys per al total de Catalunya un creixement de l'ordre del 40%. Aquest alt creixement es deu fonamentalment al pes de Barcelona el creixement de la qual en aquest període fou del 45,2 % . La resta de les províncies catalanes, en aquest període, creix molt per sota de la mitjana: Tarragona 29 % , Girona 21 % , Lleida 21 % . Les dades anteriors ens indiquen el creixement desigual entre Barcelona i la resta de Catalunya, que traduït a les seves respectives taxes de creixement anual i al temps que trigaria a duplicar-se aquesta població, seguint aquest ritme, en cada una de les províncies obtenim uns resultats que podem observar-los en les dades següents:

Províncies	Taxa de creixement mitjà anual 1969-73	Anys que trigaria a duplicar-se la matrícula escolar
Barcelona.	9,0	8
Girona.	4,2	17
Lleida.	4,3	16
Tarragona.	5,8	12
Total.	8,0	9

Barcelona és la província amb un creixement més ràpid i, com a conseqüència, de seguir aquest ritme, la seva població escolaritzada trigaria a duplicar-se 8 anys; en canvi Girona, que és la província que menys creix, trigaria 17 anys a duplicar la seva matrícula en EGB si mantingués aquest ritme que té en el període.

2n) Si, al contrari, considerem el creixement de la matrícula escolar entre 1973 i 1977 podem observar que la proporció d'increment resultant seria del 14 % (sensiblement inferior al període abans considerat). Podem observar com Tarragona i Barcelona són les províncies que tenen increments més alts (16% i 15% respectivament), enfront de Girona 8% i Lleida que pràcticament resta invariable.

Doncs bé, ens sembla plausible que l'increment de la matrícula escolar en la dècada dels 80 s'apropi més al segon quinquenni que al primer quinquenni de la dècada dels anys 70, a causa, segons abans apuntàvem, de la baixa natalitat.

Si comparem ara la projecció de la població que fa l'Institut Nacional d'Estadística per 1990 i la que es deriva de projectar la població escolar també el 1990 en base a la seva evolució en el segon quinquenni de la dècada de 1970, veiem com efectivament els resultats són molt semblants. L'INE, com ja abans s'ha indicat, ofereix per al total de Catalunya una població total (de 6 a 14 anys) de 1.056.008 el 1990, i la projecció que nosaltres fem partint del supòsit que la població matriculada creixerà en la dècada dels 80 a un ritme igual a l'experimentat en el segon quinquenni de la dècada dels 70, és a dir, a un 3% anual, ens ofereix un total de 968.533 nens matriculats de 6 a 14 anys el 1990. La diferència entre les dues projeccions és de 87.475. Aquesta diferència (8 %) tan curta (no s'oblidi que estem parlant d'un col·lectiu que s'apropa al milió), ens permet prendre com a vàlida la xifra de l'INE.

Hi haurà prou professors d'EGB el 1990 a Catalunya per atendre el milió de nens escolaritzats? Per respondre a aquesta pregunta cal, en primer lloc, tenir en compte quin nombre d'alumnes per professor prendrem com a ideal. Aquest criteri és bàsic com a punt de partida. En segon lloc, un cop coneguda la relació alumnes/professor, s'haurà de determinar quants professors seran necessaris sabent el nombre d'alumnes existents. Aquest segon punt ens donarà un criteri bàsic per saber si, donada l'evolució del nombre de mestres i del nombre dels que surten de les Escoles del Professorat d'EGB, l'oferta de professorat estarà d'acord amb la demanda.

Mirem, en primer lloc, la relació d'alumnes per professor. Per això hem de fixar-nos en l'evolució haguda el dos darrers cursos per als quals disposem de dades completes. Aquestes són les dades per a cada una de les províncies catalanes:

Províncies	Curs 1976-77			Curs 1977-78		
	A	B	A/B	A	B	A/B
	Alumnes	Professors		Alumnes	Professors	
Barcelona.	651.795	23.965	27	659.524	24.328	27
Tarragona	59.508	2.094	28	59.979	2.187	27
Lleida	43.747	1.858	24	43.204	1.849	23
Tarragona	67.919	2.287	30	69.150	2.409	29
Total.	822.969	30.204	27	831.857	30.773	27
Madrid	676.047	23.524	29	678.978	23.875	28
Total nacional. . . .	5.525.734	195.698	28	5.560.391	201.474	28

Font: INE, *Estadísticas de la Enseñanza en España* (anys corresponents).

Podem observar en les dades anteriors com la mitjana d'alumnes per professor els dos darrers cursos (disposem de dades exactes de professors que es dediquen a l'Ensenyament General Bàsic), és de 27 per Catalunya i de 28 per Madrid i el total nacional. Dins de Catalunya, Lleida sembla la millor equipada enfront de Tarragona, la pitjor. Aquestes mitjanes ens poden servir de guia per poder tenir una idea més exacta sobre quina relació podem prendre el 1990 entre alumnes i professors.

De qualsevol manera convé que observem què és el que succeeix en altres països europeus respecte al fenomen que estem estudiant. Malgrat que les comparacions internacionals

hem de prendre-les amb molta precaució, atès que de vegades comparem conceptes distints, no podem deixar d'incloure a continuació una llista d'una sèrie de països per veure què passa en ells pel que respecta a la seva relació alumnes/professor:

TAXA D'ALUMNES PER PROFESSOR EN PRIMER GRAU

Països	1973	1974	1975	1976
Dinamarca	10	10	10	10
Suècia	17	16	20	18
Itàlia	20	20	19	...
Gran Bretanya	21	21	20	...
França	26	27	18	18
Espanya	...	...	...	28
Catalunya	...	...	...	27

Fonts: - UNESCO, *Statistical Yearbook 1977-78* (París, 1980).

- INE, *Estadísticas de la Enseñanza en España 1976-77* (Madrid, 1978).

Les dades anteriors ens confirmen quelcom que sospitàvem: que la relació existent entre alumnes i professor és bastant alta a Espanya i a Catalunya respecte a una sèrie de països avançats europeus. Pel que podem observar la mitjana que es dona a l'Europa desenvolupada es troba entorn dels 20 alumnes per professor. Espanya i més concretament Catalunya es troba entorn de 27 alumnes per professor.

Això ja ens orienta a l'hora de tenir criteris clars que ens serveixin per establir quants alumnes per professor seria desitjable tenir el 1990. Un criteri conservador seria el mantenir per a Catalunya la taxa de 27 alumnes, és a dir, la mateixa que existia el curs 1977-78. Creiem que és conservador posat que pressuposem que la taxa no variarà al llarg de la dècada dels anys 80. D'altra banda, podem adoptar un criteri més avançat, basat en el fet que Catalunya el 1990 tindrà una taxa semblant a la dels països europeus centrals, és a dir, 20 alumnes per professor. Adoptats aquests dos criteris podrem establir quin nombre de professors serà necessari a Catalunya per poder atendre la població escolaritzada d'EGB. Els càlculs per províncies serien:

El 1990 nombre de						
Províncies	Hipòtesi moderada			Hipòtesi avançada		
	Alumnes	Taxa	Professors	Alumnes	Taxa	Professors
Barcelona.	860.544	27	31.872	860.544	20	43.027
Girona.	69.759	27	2.584	69.759	20	3.488
Lleida.	50.043	27	1.853	50.043	20	2.502
Tarragona	76.536	27	2.834	76.534	20	3.827
Total.	1.056.882	27	39.143	1.056.882	20	52.844

Amb els càlculs anteriors ja tenim establertes dues quantificacions pel que fa referència al nombre de professors que es necessitaran a Catalunya tenint en compte ambdues hipòtesis:

- 1) Si mantenim que el nombre d'alumnes per professor és de 27, com l'existent l'últim curs de què disposem dades 1977-78, el nombre de professors que es necessitaran el 1990 serà de 39.000.
- 2) Si al contrari, establim que Catalunya s'aproparà al llarg de la dècada dels anys 80 a la taxa existent en els països avançats europeus en la dècada dels anys 70, la qual cosa no és gens incorrecta, suposarà que la relació entre el nombre d'alumnes per professor serà de 20 el 1990, i per això es necessitaria uns 53.000 professors d'EGB per cobrir les necessitats en aquella data.

Establertes aquestes dues futures necessitats de professors en base a les dues hipòtesis (moderada i avançada) per 1990, analitzem ara l'oferta de professors per poder determinar si la demanda serà satisfeta.

En primer lloc mirem l'oferta en base a la primera hipòtesi. D'acord amb aquesta el nombre de professors d'EGB que serà necessari el 1990 serà de 39.000. Si tenim en compte que el curs 1977-78 el nombre de professors existents era de 30.773, serà necessari que el creixement mitjà anual de graduats d'Escoles d'EGB sigui tal que en els dotze anys que separen 1978 i 1990 el col·lectiu de professors augmenti en 9.000 professors. Si determinem el creixement anual mitjà entre el nombre de professors existents i el nombre de professors hipotètics necessaris el resultat és el següent:

a) Professors el 1978: 30.773

b) Professors el 1990: 39.143

$$\text{Taxa de creixement anual mitjà} = \frac{b - a}{a} \cdot 100 \quad , \text{ o el que és } \\ 12$$

$$\text{el mateix} \quad \frac{39.143 - 30.773}{30.773} \cdot 100 \\ 12 = 2,3 \%$$

Aquesta taxa de creixement anual mitjà ens indica quin nombre haura de sortir de les Escoles de Professorat d'EGB de Catalunya anualment per poder cobrir la demanda de professors els dotze anys que hi ha entre 1978 i 1990. Si multipliquem 2,3 pel nombre de professors d'EGB el 1978, ens donarà el nombre mitjà de professors necessaris anualment: 708.

Ara bé, sabent que per cobrir la demanda de professorat d'EGB el 1990, tenint en compte aquesta primera hipòtesi, serà necessari produir 708 professors anuals, vegem ara quin és el ritme de graduació en les Escoles de Professorat d'EGB els darrers anys dels quals disposem dades, amb l'objecte de poder així establir si aquesta demanda es complirà o no. Aquestes són les dades:

EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES QUE ACABAREN ELS ESTUDIS DE PROFESSORAT D'EGB A CATALUNYA

Anys	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
1969	1.000	79	166	33	1.278
1970	551	97	334	204	1.186
1971	503	20	151	200	874
1972	597	100	239	154	1.090

(continuació)

Anys	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
1973	801	114	222	178	1.315
1974	1.227	108	115	139	1.589
1975	716	160	252	58	1.186
1976	724	325	236	192	1.477
1977	1.393	247	302	186	2.128

Font: INE, *Estadística de la Enseñanza en España* (varis anys).

Pel que podem observar a través de les dades del quadre anterior, des del curs 69-70 fins el 76-77 el nombre d'alumnes que acaben la carrera és més o menys constant apropant-se a una mitjana anual de 1.200. No obstant això, a partir del curs 77-78 és superior al nombre dels anys anteriors: 2.128 exactament. Podem pensar que el ritme de graduació s'incrementarà a partir d'aquest curs, o al contrari, aquest elevat nombre és quelcom anòmal. Ens inclinem més pel primer supòsit. La raó és perquè cada vegada és major el nombre d'alumnes d'Escoles del Professorat, tant pel que es refereix al total, com pel que fa al primer curs. Les xifres ens mostren que en 4 anys la matrícula s'ha duplicat tant en el total d'alumnes com els matriculats en primer curs. Més encara, les dades ens indiquen que cada cop és major la proporció d'alumnes matriculats en primer curs que acaben la carrera just tres anys després, és a dir, hi ha menys mortalitat. Aquestes són les dades:

Anys	Matriculats en Escoles de Professorat d'EGB	% que representen els matriculats en primer curs	Dels matricu- culats en primer curs % que acaba- ren 3 anys després
1969	4.752	37	50
1970	5.651	40	49
1971	5.752	39	58
1972	5.046	23	...
1973	4.771	40	62
1974	5.909	36	70
1975	7.325	46	65
1976	7.352	51	—
1977	11.290	44	—

Amb les dades anteriors obtenim ja uns criteris que ens serveixen de base per poder predir el futur de professors d'EGB. Mantindrem que:

- 1r. El 50 % dels alumnes estaran en primer curs fins 1990.
- 2n. Acabaran aproximadament el 65% dels matriculats en primer curs tres anys després.

No hi ha cap raó que ens digui que aquest procés hagi de disminuir, i sí hi ha raons per pensar que augmenti, la qual cosa ens permet d'afirmar que el nostre càlcul de futurs mestres serà conservador.

Si projectem el nombre d'alumnes de professorat d'EGB d'acord amb l'evolució haguda entre 1969 i 1977 i li apliquem els criteris abans esmentats, obtenim les següents dades:

Anys	Evolució del nombre de matriculats en Escoles de Professorat d'EGB	Previsió d'alumnes que acaben cada any	Previsió acumulada d'alumnes que acaben
1978	9.362	3.042	3.042
1979	9.948	3.233	6.275
1980	10.533	3.423	9.628
1981	11.119	3.614	13.312
1982	11.704	3.804	17.116
1983	12.289	3.994	21.110
1984	12.873	4.184	25.294
1985	13.457	4.373	29.667
1986	14.041	4.563	34.230
1987	14.624	4.753	38.983
1988	15.208	—	—
1989	15.790	—	—
1990	16.373	—	—

Entre 1978 i 1988 les Escoles de Professorat d'EGB catalanes hauran produït uns 39.000 professors. Però no tots estaran dedicant-se a Ensenyament General Bàsic. A aquest nombre haurem de restar un percentatge estimat en un 20 % de professors destinats a Preescolar, Adults i Ensenyament Especial, i per tant la xifra final es queda en 31.186 professors. Si el 1977 teníem 30.773 professors, vol dir que el 1990 hi haurà com a màxim 61.546 professors, quantitat que es veuria reduïda si, com sembla lògic, restem els que durant aquest període s'hauran jubilat o hauran mort. El coeficient de mortaldat professional podem estimar-lo en un 2%, el que ens dóna una xifra final d'aproximadament 60.000 professors el 1990.

Si mantenim aquesta xifra de professors el 1990, i hi ha molt poques raons en contra que demostrin el contrari, podrem determinar les següents conclusions:

- 1) El 1990 hi haurà a Catalunya uns 7.000 professors d'EGB en atur, tot i mantenint la baixa taxa de 20 alumnes per professor.
- 2) Si es manté l'actual taxa (1980) de 27 alumnes per professor, el 1990 els professors d'EGB que poden estar en atur poden superar els 15.000.

Per pal·liar el primer supòsit serà necessari dedicar un percentatge major del professorat a Preescolar, Adults i Ensenyament Especial. Pel que fa al segon supòsit, el problema és més greu i serà necessària una política més realista que vagi dirigida a establir criteris selectius en les Escoles de Professorat d'EGB a Catalunya.